

Vrije wil ?-2

Petra Bolhuis Theo Meereboer
www.maieutiek.nl zomer 2017

maieutiek zomer 2017

Hoe komt de vrije wil tot stand

- Dit verhaal gaat over de ideeëngeschiedenis van de menselijke vrije wil zoals we die in het westen kennen.
- We beginnen bij de landbouw en veeteelt ongeveer 10.000-7000BCE
- We zien de vrije wil ontstaan in het loskomen van de natuur, vervolgens is er de mens die zich gaat zien als anders dan alle natuur en dan het dagende besef dat we dat strikte onderscheid niet kunnen handhaven.

maieutiek zomer 2017

Speelbal van de goden

- Landbouw en veeteelt (10.000-7000 BCE)
 - Van herhaling van gedrag van de voorouders naar culturele omgang met de natuur.
- Goden wereld
 - Verklaringsmodel van wat er gebeurt in de natuur.
- Priesterklasse
 - Constructie van het verklaringsmodel,
 - Verbeeldingskracht,
 - Ascese
- Vrije wil gekoppeld aan het overleven

maieutiek zomer 2017

De Griekse wereld

- Solon en Anaximander (5^{de} eeuw BCE)
 - Rede om je te onttrekken aan de macht van de goden.
- Socrates (469 -399 BCE)
 - De vrije wil wordt uitgebreid tot het redelijk omgaan met de gevoelens.
- De Griekse scholen zijn een vervolg op en specificatie van wat hier wordt ontdekt.

maieutiek zomer 2017

Griekse scholen

- De Academie van Plato (427- 347) gesticht in 388
- De Tuin van Epicurus (342-271) sticht de tuin in 306 v Chr.
- De Stoa van Zeno (335-265) oprichter van de Stoïcijnen
- Het Lyceum van Aristoteles (384-322) wordt gesticht in 335
- Het scepticisme en de Cynici
- Vrije wil is stuurmanskunst over het eigen leven. Het impliceert kennis van jezelf en de wereld om je heen en oefening en reflectie.

maieutiek zomer 2017

Christendom

- Christendom begint als één van de filosofische scholen, maar 529 worden alle niet christelijke scholen verboden.
- Augustinus (354- 430). Eind 4^{de} eeuw wordt christendom staatsgodsdienst in Romeinse rijk.
 - Goed en kwaad komt in de mens terecht,
 - De vrije wil wordt in de periode hiervoor ingezet en getoetst door effectiviteit en nu wordt het ingezet voor het bereiken van de hemel die compenseert voor het lijden in het hier en nu,
 - De vrije wil wordt nu ingezet voor het volgen van geloofsregels.

maieutiek zomer 2017

Opkomst van de natuurwetenschappen

- Galilei, Descartes en Newton (rond de 17^{de} eeuw)
 - Scheiding lichaam-geest,
 - Heroriëntatie op materialiteit,
 - Ordening in wetten,
- Oorzaak-gevolgwetten worden de bron van alle gebeuren in de natuur.
- Vrije wil is specifiek menselijk.
- Daarmee onttrekt de mens zich aan het determinisme.

maaijck.zomer.2017

Menswetenschappen

- De Verlichting stelt de rationaliteit centraal.
- Kant stelt de vraag; Wat is de mens?
- In de 19^{de} eeuw worden de opkomende menswetenschappen in de natuurwetenschappelijke modellen ondergebracht.
- Freud ondergraaft dit concept van de vrije rationele mens door de introductie van het onbewuste, Marx door het wijzen op de sociaal-economische context en Darwin door de evolutietheorie.

maaijck.zomer.2017

De (post) moderne filosofie

- Sartre volgt de Cartesiaanse lijn en introduceert de absolute vrijheid.
 - Vrijheid is het niet tot ding gemaakt worden. Dit heeft nog de scheiding res cogitans- res extensa in zich.
- Foucault nuanceert dit model tot zorg voor het zelf en levenskunst
 - Zorg voor het zelf is gebaseerd op een geproduceerd subject en het kiezen van rollen.
 - “Maak van je leven een kunstwerk.”

maaijck.zomer.2017

Andere wegen van de vrije wil

- Andere menselijke wegen;
 - Culturen die niet deze lijn van Grieken-christendom-wetenschap hebben gevolgd hebben andere opvattingen rond het concept vrije wil.
- Andere wegen in de natuur
 - Dieren die blijk geven van het kunnen maken van keuzes

Voorbeeld De raaf (uit Trouw 17 juli 2017)

De raaf heeft een doos leren openen met een steen.

Bij de keuze uit een klein koekje of een steen, kiest hij de steen, zodat hij later met die steen een groter koekje uit de doos kan halen. Dat is geen aangeleerd gedrag. Dus vrije wil.

maaijck.zomer.2017